

Sánta Ferenc: Isten a szekéren

Amikor a paraszt majdnem a dombocska tetejére érkezett a szekerével, akkor hátrapillantva, egy öregembert vett észre a szekér derekában. Egyedül tartott hazafelé, útközben senkit nem vett fel, az öregember mégis ott ült a szekéren, a háta a szekéroidalnak vetve, a lábai elnyújtva, az ölében tarisznya.

– Nocsak! – mondta a paraszt, és rátenyerelve az ülésre, egészen hátrafordult. – Hogy kerül maga az én szekeremre?

Az öregember – lábán ormóttan bakancs, a fején simléderes sapka, amilyent a munkások viselnek leginkább, fehér ing, a nyakán kétgombolós, mint a falusiaknak, a vállára vetve a szürke, viseltes kabát – felemelte a tekintetét, zavartalanul nézte végig a parasztot kalapjától a cipőjéig, aztán szó nélkül elfordult tőle, és egykedvűen szemlélte tovább az út szélén futó bokrokat és mögöttük a zöld kukoricatáblát.

A paraszt felemelte a hangját.

– Magához szólok, öregapám!

Abban a pillanatban a lovak áthaladtak a domb tetején, és a lejtőre érkezve megszaladtak a szekérrel. A paraszt a gyeplőhöz kapott, két kézzel húzta be a hasához, aztán oldalt hajolva – csitítva a lovakat közben – rácsavarta a féket a kerékre. A lovak megcsendesedtek, a szekér csikorogva, nyöszörögve követte őket. A paraszt megfordult – de a szekér üres volt, az öregember eltűnt róla, mintha ott sem lett volna.

– Nocsak! – nézett körül a paraszt.

Csend volt mindenfelé, az égben madarak, a bokrok fölött pillangók, nagy nyugalomban az egész táj, de embernek sehol nyoma, ameddig a szem ellát. A paraszt megnézte az üresen maradt szekeret, a szemöldöke felszaladt a homlokába, aztán kiköpött az útra, és visszafordult a lovaihoz.

– No! – mondta. – Csak csendesen...

A lovak leereszkedtek a dombról, végigügettek a lapon, aztán poroszkálva érkeztek, a paraszt koppanást hallott a háta mögött, aztán megreccsent a szekéroidal is. Megfordult, és ott látta maga előtt az öregembert, amint tarisznyáját az ölébe rakva, felemelt karral nyújtózkodik, és behunyt szemekkel mélyet, hatalmasat ásít.

– Hé! – kiáltott az öregemberre.

Odakapott ostorához, átvette a gyeplőt a másik kezébe, ismét rátenyerelt az ülésre, és megfordult egészen.

– Mit bolondozik maga itt velem?

Abban a pillanatban – minden pontosan úgy, mint az előbb is – a lovak áthaladva a tetőn, lejtőre jutottak, és megszaladtak a szekérrel, zörgött, döccent lefelé a szekér. A parasztnak alig volt ideje, hogy visszaforduljon, megmarkolja a gyeplőt, becsavarja a féket.

– Hó, te hó!

Mire visszafordult, az öregember eltűnt a szekérről, sehol egy lélek a közelben, bokor nem rezzen, kukorica nem zörren, eltűnt az öreg, mintha ott sem lett volna.

– A nyavalya, aki megeszi!... – nézett körül a paraszt.

Szaporán pislogott, a kalapot feltolta a homlokából, és felemelkedve az ülésről, mindkét

kezével rátenyerelt, úgy pislogott körül a vidéken.

– Megbolondultam... – mondta, és nézte az üres szekeret.

Amikor áthaladva a lapon, újra dombhoz érkeztek, akkor leugrott a szekérről, a gyeplőt a karjára akasztotta, kezébe vette az ostort, és a kalapot behúzta a homlokába. A kerék mellett lépdelt, nem fordult hátra, de a szeme szaporán járt körül a vidéken, és keményen markolta az ostort.

A lovak kaptatni kezdtek, és alig haladtak valamennyit fel a domboldalon, amikor a szekér derekából mocorgás hallatszott, és gyöngé, fáradt sóhajtás, mint amikor letelepedve, helyére talált valaki.

A parasztnak megnyíltak a szemei, aztán lehunyta őket.

– Megbolondultam! Bizony isten, megbolondultam... – mondta és megállt. Megrándult karján a gyeplő, a lovak tettek még pár lépést, aztán megálltak. Megcsusszant a szekér, megfeszült a szerszám a lovakon.

– Megbolondultam... – mondta ismét a paraszt, aztán lassan, egészen lassan megfordult, s amikor szembe került a szekérrel, akkor ugyanolyan lassan felnyitotta a szemét.

Az öregember ott ült a helyén, ölében a tarisznya, rajta a kenyér, a kezében is egy kis darab, falatozott, és nagy nyugalommal nézett vissza a parasztra. Lábai kikandikáltak a szekérből, a bakancs fölött fehér kapcájának a csíkja, fölötte szürke, rojtosodott nadrág.

– A betyár szentségit... – mondta a paraszt, egészen száraz, elrekedő hangon.

Az öregember megtörte a kenyeret, és új falatot vett a szájába. Rápislogott a parasztra, aztán elfordult tőle, és nyugodtan nézett maga elé, az öreg emberek zavartalan, elmerülő tekintetével.

Telt, finom arca volt, de barna, mint a napon járóké. Csontjai erősek és kemények, simára feszítették a bőrt, mely a szemek sarkában apró ráncokba gazdagodott. A szája szelíd volt, mint a gyermeké, de két oldalról, mintha belevéstek volna, két mély, igen mély és erős vonás. A homloka magas és barázdált. Az öklei nagyok és átfonva az erek húrjaival, mint a parasztké.

Felpillantott.

– Nem mehetnénk tovább?

A paraszt beakasztotta a gyeplőt a helyére.

– Azt kérdeztem, hogy kicsoda maga?

Az öregember sóhajtott, és maradék kenyerét visszatette a tarisznyájába.

– Rosszul emlékszik, mert nem kérdezte!

– Most kérem, hogy kicsoda maga?

Az öregember elkötötte a tarisznyáját, elhelyezte maga mellé a deszkára, aztán ránézett a parasztra, és azt mondta,

– Én vagyok az Isten!

Ott hagyta a tekintetét egy kis ideig a paraszt arcán, aztán elfordította az arcát a nap felé, és lehunyta a szemét.

– Mennyünk tovább!

A parasztnak táva maradt a szája. Nézte az öregembert. Aztán feltolta a kalapot a homlokából, eltörölte a bajuszát, és összefogva az ostort, odalépett a szekér oldalához. Rátámaszkodott a szekérre. Egyik szemét behunyta, és csendesen így szólt.

– Ha nem sértem meg vele – nem mondaná meg még egyszer, hogy kicsoda maga?
Belógatta az ostort a szekérbe az öregember mellé.

– Szívesen – mondta az öregember, továbbra is hunyt szemekkel fordulva a napba. –

Én vagyok az Isten!

– Aha...! – mondta a paraszt.

– Így van! – mondta az öregember.

– Mármint... az Isten.

– Az...

– Az Úristen...!

– Így is mondják! – mondta az öregember.

A paraszt rátette az állát a karjára – ott nyugodott a karja a szekéroltagon –, és megcsillant a szeme. Megtelt lassan derűvel az arca, és csendesen mondta, hangsúlyozva minden szót.

– Ez is valami! De... ha maga az Isten, akkor mit gondol, hogy én ki vagyok?

Az öregember felnyitotta a szemeit. Oldalt fordította kicsit a fejét, és rápillantott a paraszt arcára. Aztán visszafordult, és lehunyta újból a szemét.

– Maga... – mondta – Sánta Ferenc!

– No! – emelte fel gyorsan az állát a paraszt.

– Nem így van? – kérdezte az öreg.

A paraszt megsápadt.

– Maga azt honnan tudja?

– Mondtam: én vagyok az Isten!

– Az Isten?...!

– Az Isten!

A paraszt behajolt a szekérbe, a fejét odatolta egészen az öregember arcához, aztán visszahúzta, és úgy nézte az öreget.

– Maga nem idevalósi! – mondta, és nézte egyre nagyobbra táguló szemekkel az öregembert. – Nem mehetnénk? – kérdezte az öregember.

A paraszt hátralépett, behunyta egy pillanatra a szemét, aztán ránézett az örege.

– Hát... felőlem mehetünk éppenséggel!

Megvonta a vállát, és bizonytalanul vissza-visszapillantva előrement, kézbe vette a gyeplőt, és egyre odapillantva az öregemberre, felült a szekérre. Megcsapta a lovakat, és a szekér elindult.

„Kettőnk közül valaki hazudik – gondolta –, vagy én, vagy ő, de valaki megbolondult máma kettőnk közül. Honnan tudta a nevemet, ha soha nem láttam, olyan bizonyos, hogy nem láttam soha, és hogy nem erre a vidékre való, mint amennyire bizonyos, hogy itt ülök ezen a szekéren!”

– Nem ülne előre? – fordult hátra. – Tudja, ha megered a szekér itt a lejtőn, akkor igen erősen ráz, és nem hiszem, hogy jól tenne magának!

Az öreg nem nézett fel.

– Igaza van! De én inkább előremegyek a domb aljába, és ott várom, amíg leereszkednek...

„Így tűnt el az előbb is! – gondolta a paraszt. – S ha most előreengedem, akkor soha

nem tudom meg, hogy kifajta szerzet, mert megteheti, hogy nem jön vissza...”

– Üljön csak előre! Megtartom a lovakat, és olyan szépen ereszkedünk majd, mintha vízen járnánk... Na, jöjjön csak!

Fel is állt, és húzta is már a pokrócot maga mellé, odaengedve a javát az öregnek.

– Na, jöjjön szépen...

Az öreg csendes szusszanással felemelkedett, kezébe vette a tarisznáját, és átlépve az ülésen, letelepedett a paraszt mellé.

– Nagyon szeretem a tavaszt! – mondta

– Hát... – nézett rá oldalról a paraszt – szép is az, bár mindig ilyen idő lenne...

– Nem lehet! – mondta az öregember.

– Nem?

– Nem!

A paraszt ránézett: úgy mondja, mintha csakugyan rajta múlna, hogy lehet-e vagy sem! Egyébként igen nagy nézése van! Akkora, hogy ilyent még nem is láttam! A szava is komoly, és olyan a hangja, mint a nagyharang, megtelik vele az ember. Még meglehet, hogy valóban ő az Isten!

Megcsapta a lovakat.

– Mondja... igazat beszél maga?

– Hogy érti?

– Hát... hogy maga az Isten!

Az öregember ránézett. A szeme tiszta volt, és szomorú.

– Én vagyok!

Elnézett aztán a lovak fölött, és csak nézett előre, mintha egyedül lenne, és se paraszt, se szekér, se világ körülötte.

„Nagyon szomorú! – gondolta a paraszt. – Annyira szomorú volt a nézése, amikor a szemembe pillantott, hogy nem illik hozzá hazugság. Én viszont eszemnél vagyok, nem bolondultam meg, így hát mégiscsak ő az, aki hazudik!”

Elővette a dózniját, és cigarettát sodort magának. Rágyújtott, elfújta az első füstöt, közben oda-odapislogott az öregemberre. Aztán beakasztatta a gyeplőt a kerékvillába, és átvetve a lábát az ülésen, szembe fordult az öreggel.

– Figyeljen rám! – mondta.

– Igen!

– Látja itt előttünk az utat?

– Látom! – mondta az öregember.

– Hát ha látja, akkor jól figyeljen rám és arra, amit mondok! Csináljon itt nekem egy szakadékot, itt előttünk az úton, aztán simítsa is vissza olyannak, amilyen volt, hogy továbbmehessünk rajta! Érti, amit mondok?

Az öregember feljebb emelte a fejét.

– Szakadékot?

– Igen!...

– Nagyon akarja?

– Én igen – de maga, mit szól hozzá?

Az öregember a parasztra fordította a szemét. Barna tekintete volt, és mély, mint az

erdők. Nyugodt, fáradt tekintettel nézett a szemébe.

– Én? Semmit... Legyen, ha akarja!

Megemelve a lovak fölött, az útra vetette a tekintetét.

– Így gondolta?

A lovak előtt húsz-huszonöt méterre hatalmas recsenéssel megszakadt a föld. A partok távolodtak egymástól, szakadtak egymástól a rögök, az útszéli fák és bokrok egymás után tűntek el a szakadó mélyben, egy nagyobbfajta tölgy pillanatnyi időre hanyatt dőlt, aztán roppanó ágakkal, megborzolt fejjel, gyökereit magasba emelve bukott alá. A domboldal, mely magasra emelte arrább az utat, nyöszörögve, jajgatva roppant darabjaira, és végül egyetlen suvadással tűnt alá, nem hagyva maga után, csak a semmit.

– Így gondolta? – kérdezte ismét az öregember. – Csukja össze gyorsan! – kiáltotta a paraszt. Két kézzel kapaszkodott a szekér oldalába, a füleit betöltötte a föld és a levegő szüntelen nagy dörgése és morajlása. – Gyorsan! Csukja össze gyorsan!

– Így gondolta?

– Így! De csukja már!...

– Legyen! – mondta az öregember, s mire a paraszt az ijedten hőkölő, ágaskodó lovakat kézbe fogta, már ott zöldült minden újra a maga helyén, a nap megszórta fényével a fehér utat, és zöldellt arrább a domb is nagy békességben.

– Indulhatunk? – kérdezte az öregember.

A paraszt leugrott a szekérről, előreszaladt a lovakhoz, csitította, simogatta őket. Közben ráemelte a tekintetét az öregemberre. Eltörölte a homlokát a karjával, megigazította a szerszámot az állatokon, végül visszatért a szekérhez. Nézte az öregembert, és miközben gyöngö, meg-megrebbenő mosolygás indult az ajkáról, és terült végig lassan az egész ábrázatán, leemelte a kalapját. Elsimította a tenyerével a haját, és így szólt;

– Ne haragudjon! Nem akartam megbántani...

– Nem történt semmi... – mondta az öregember. – Üljön vissza a helyére, és menjünk tovább!

A paraszt járatta egyre a tekintetét az öregemberen, aztán visszatette a fejére a kalapját, és míg kézbe vette a gyeplőt, azt mondta.

– Nem ilyenek gondoltam! Olyan, akár az öregemberek minálunk... Szakasztott úgy néz ki!

– Menjünk! – mondta az öreg.

A paraszt fellépett a szekérre, valamivel távolabb húzódott az ülésen, és rászólt a lovakra.

– No, te Lámpás, Bogár...

Oldalról ránézett az öregre. Ott ült mellette, a feje megereszkedve, és a szemei lecsukódtak. A kabátja – régi, kopott jószág – meglebbent a vállán, a tarisznya az ölében, nagy barna, eres kezei ott nyugodtak rajta.

– Nagyapámat ismeri? – kérdezte a paraszt.

– Hogy?

– Azt kérdeztem, hogy nagyapámat ismeri-e? Régen meghalt már, gyermekkoromban...

– Ismerem... Szerettem is nagyon!

– Szerette? Hát... nem nagyon vettük észre!

- Mindegy!
- Micsoda mindegy?
- Minden! Minden mindegy!
- Úgy gondolja?
- Úgy!

A térdére könyökölve – az álla a tenyerében – nézett maga elé, a szekér alá szaladó földre. A tenyere nyomán felgyűrődött az arca, két szeme egészen megszűkült a feltolakvó bőrtől. A két válla magasra és előrebillent, a nyaka barna, mélyen barázdált, őszbe vesző haja meggyűrődik, megborzolódik a kabát gallérján.

„Igen szomorú – gondolta a paraszt –, de nem olyan öreg, mint gondolta volna az ember, ilyen kiállással a mieink még megfogják a kapát, a többsége még a kaszát is...”

Az öreg megszűkült szemekkel nézett előre, el a lovak fölött. Tenyerét elvette az arcáról, feje az állán támaszkodott a mellére, két kezét összefonta a tarisznyán. Előregöbült a válla, valósággal kisebb lett az egész alak, mint annak előtte volt. A paraszt meglebbentette az ostort, és amikor ügetésbe fogtak a lovak, akkor szétnézett a napfényben fürdő világban. Apró szellő járt, fecskék cikáztak, veréb rebtent az út porából, és csend szerteszét, mindenfelé.

- Ferenc! – hallotta maga mellett.
- Itt vagyok!

Az öreg nem mozdította a fejét, ugyanúgy nézett maga elé meghajtott, megereszkedett arccal.

- Ferenc!
- Igen!
- Ugye... magának két szobája van?
- Annyi...

– Azt szeretném, ha az egyikben megaludhatnék reggelig... Reggel aztán mennék tovább...

Ránézett a parasztra. A szemei megrebbentek, előbb a szemébe nézett a parasztnak, aztán lehullott a tekintete az arcára, onnan pedig a paraszt szürke ingére. Felnyúlt a kezével, és a maga fehér ingén meggombolta a gallér két gombját.

- Csak reggelig! Aztán mennék is már tovább. Csak erre az egy éjszakára!

A paraszt lassan visszafogta a lovakat, egészen vissza, míg lassú, egészen lassú lépésben mentek már. Akkor beakasztotta a gyeplőt, elővette a dózniját, felnyitotta, papírt szedett, és megszórta dohánnyal. Mikor bekattintotta a doboz fedelét, és kihúzva a derekát, visszatette a nadrágja zsebébe, akkor azt mondta.

- Maga... addig marad énnálam, ameddig akar!

Aztán gyufát vett elő, rágyújtott, és eldobva a gyufát, rászólt a lovakra.

- Na, szedd a lábad!...

Felzörgött a szekér, és nyomában gyöngye kis felhőcskében magasra lebbent a por. Csendesen odafordult az öreghez.

- Régen jött el?
- Nem! Nem olyan régen...
- Látja... nem vettem észre, hogy eljött!
- Mindegy! Nemcsak maga... más sem vette észre!

– Így van!

Az öreg legyintett, aztán lehunyta a szemeit. Fejét kissé féloldalra hajlította, rá majdnem a vállára. A tarisznyát erősen megmarkolta, átkulcsolva az ujjával. A paraszt ránézett, közelebb ült, mintegy megtámasztotta az öregnek a vállát. Aztán így szólt.

– Figyeljen rám! Most már végig egyenesen megyünk egészen hazáig, nem ráz majd a szekér. Hátrateszem a pokrócot, maga pedig feküdjön rá szépen...

– Gondolja?

– Csinálja csak úgy, ahogyan én mondom magának! Úgy fogja majd érezni magát, mintha hintóban lenne...

Az öreg felemelkedett, ölébe szorította a tarisznyáját. A paraszt megállította a lovakat, hátralépett, és eligazította a pokrócot a deszkákon.

– Feküdjön csak szépen...

Leugrott a szekérről, és a lécek között átnyúlva még egyszer eligazította a pokrócot. Az öreg átlépett az ülésen, és megkapaszkodva egészen hátrament a szekér végébe, aztán lassan végigfeküdt a pokrócon. A paraszt a feje alá tette a tarisznyáját.

– Várjon még... – mondta.

Levette a kabátját, és összehajtogatva azt is a tarisznyára helyezte az öreg feje alá.

– Úgy! Így már egészen jó lesz!...

Gondosan eligazította az öreg feje alatt a kabátot. Aztán szó nélkül állt a szekér mellett, és nézte az öreget. Annak lecsukódtak a szemei. A nap meghintette a barna, barázdált arcot. Az ajkai körül mély árnyékot vont a két barázd. Ahol a kemény csontok magasra feszítették a bőrt, ott megcsillant a napfény lágy, puha fénnel. A szempillák – a keményre, egészen keményre fogott és összerándult szemöldök fölött – könnyű árnyékot vetettek az arcra.

– Feküdjön nyugodtan! – mondta a paraszt, és a kabátnak a szárnyát, mely lehullott a nyugvó testről, gyöngye és óvatos mozdulattal ráhajtotta az öreg mellére.

– Olyan ágyat vetünk majd magának, hogy a fészek sem különb!

Fellépett a bakra, és szorosan fogva a gyeplőt, amilyen lassan csak lehet, elindította a lovakat. Úgy, állva tartotta meg őket, és csak akkor ült le a helyére, amikor látta már, hogy nyugodtan és egészen lassan lépegenek.

Amikor hazaérkezett és a megnyitott kapun befordulva, a ház elé állva, leugrott a szekérről, az asszony már ott állt az ajtóban, és jött kifelé, az udvarba.

– Készíts vacsorát, és vess ágyat a szobában! – mondta a paraszt.

Az asszony állt, és nézte a szekéren az öregembert.

– Hát ez meg kicsoda, te? – kérdezte.

A paraszt az asszonyra nézett, aztán a szekérre... Jobbra lépett tétován, aztán balra. Aztán előretolva a kalapját, levette a fejéről, egy darabig megint erre-arra nézelődött, és azt mondta végül.

– Ez... maga az Atyaisten!

Az asszony kacagni kezdett.

– Ó, te... bolond, te!

S mert az öregember fent a szekéren már felállt, és készült lelépni az udvar porába, odafordult hozzá, és azt mondta az asszony.

– Tessék csak, kerüljön beljebb mihozzánk!